

Västra Sallerup kyrka

55.8297, 13.2775

Västra Sallerup kyrka är från 1100-talet, och sannolikt var det innehavarna av närbelägna Ellinge slott som stod bakom kyrkbygget. Det var under medeltiden en av de mäktigaste ätterna i Danmark. I tornet fanns en emporvåning mot kyrkorummet inredd för kyrkans patronus på Ellinge.

Kyrkans byggmästare anses ha varit Mårten stenmästare, som också har huggit kyrkans dopfunt. Denna har tydliga likheter med stensulpturer i Lunds domkyrka, där han förmodligen hade lärt sig sitt hantverk. Mårten har huggit dopfuntar till ett 20-tal kyrkor, i Höörs kyrka pryds funten av ett ansikte som man tror föreställer honom själv.

Under senmedeltiden byggdes koret till med en utbyggnad åt norr, som troligen användes som gravkor åt patronus på Ellinge. Fram till 1940-talet användes kortillbyggnaden som sakristia men revs i samband med restaureringen på 1950-talet.

Kyrkan skadades delvis vid i samband med det dansk-svenska kriget i slutet av 1670-talet. 1724 anmäler Wilhelm Bennet vid Ellinge till domkapitlet i Lund att kyrkan är förfallen, och några år efter senare störtar tornet in och raserar långhusets västra valv.

Även om kyrkan restaurerades ansågs den med tiden för liten för den stadigt växande befolkningen på orten, och kyrkan övergavs mot slutet av 1800-talet, då den nya kyrkan i Eslöv togs i bruk. Det var en kyrka som inte bara övertog församlingen utan även namnet Västra Sallerups kyrka. Efter att kyrkan restaurerades och återinvigdes 1953, återfick den sitt gamla namn samtidigt som den nya kyrkan istället fick sitt nuvarande namn Eslövs kyrka.

Västra Sallerup är känd för sina högklassiga kalkmålningar som berättar om en omtumlande period i dansk historia. Men man har senare ett antal gånger målat över de ursprungliga målningarna med nya, och därefter vid något tillfället låtit vitkalka kyrkan. Målningarna blev delvis sammanblandade när de togs fram under putsen och restaurerades, och det är därför svårt att urskilja vilka målningar som hör ihop.

Man tror sig kunna räkna till inte mindre än sex lager medeltida målningar, vilket är något av ett rekord.

På vinden ovanför valvet finns rester av tidigmedeltida målningar, som alltså skapades innan valven slogs på 1400-talet. Vi kan här bland annat se en bild föreställande Sankt Mikael.

Bäst bevarade är de stora bilderna i långhuset, som är utförda cirka 1440 av den så kallade Sankt Georgsmästaren. Han har fått sitt namn efter målningar vid ett altare i domkyrkan i Lund, som är målade med svepande linjer i den så kallade sköna stilen, som var mode i Europa vid denna tid.

Den mest iögonfallande målningar är Maria kröning där Kristus kröner Maria till himladrottning.

Riksrådet Claus Nielsen till närliggande godset Ellinge är avporträtterad tillsammans med sin familj på norra korväggen. Även familjen Sparre på godset Ellinge har varit nära förknippad med kyrkan, och en rad målade vapensköldar med ett uppochnedvänt V finns i kyrkan. En av dessa Sparrar var Niels Clausen Sparre, som på 1400-talet bland annat hade en egen handelsflotta. Ett av hans skepp blev kapat och beslagtagen av britterna, och trots många påstötning fick han inte tillbaka fartyget. Den uppretade Sparre begärde då tillstånd hos svenska kronan att få använda vapenmakt för att befria sitt skepp, vilket beviljades - och därmed utfärdades den första och hittills enda krigsförklaringen mot England av en privatperson. Han lyckades också störa den engelska handelsflotta med sina egna kaparskepp, men och han fick tillbaka sitt beslagtagna skepp är oklart.

Intill ett romanskt fönster på norra korväggen finns den äldsta bevarade målningen, en bild från 1100-talets slut föreställande den helige Martin av Tours – som ju än i dag firas med Mårtensafton den 10 november varje år. Inte bara i Skåne utan även i både Danmark och i Tyskland.

Koret moderniserades och förlängdes, kanske på 1300-talet. I samband med välvningen av kyrkorummet murades den romanska herrskapsläktaren i väster igen.

Läktaren kan ha ingått i ett äldre torn än det nuvarande, som troligen är från 1400-talet och byggdes om 1751.

Dopfunten är som jag tidigare nämnde skapad av Mårten stenmästare. Detta vet vi eftersom ha själv skrivit detta med runor på överdelen av cuppan: "Martin mik giarde", alltså "Mårtengjorde mig".

Dopfunten stod mellan 1891 och 1953 i Eslövs kyrka.

Även predikstolen placerades i slutet av 1800-talet i den nya kyrkan i Eslöv, men flyttades tillbaka när kyrkan restaurerades 1953.

Predikstolen som gjordes av Jakob Kremberg 1615, beställdes av kyrkans dåvarande patrons Eske Bille, som också såg till att kyrkan fick praktfulla herrskapsbänkar. Dessa bänkgavlar varav det idag bara finns kvar fyra, pryds av Eskil Billes vapen.

På bänkgavlarna i norra raden finns längst fram släkten Gjões vapen och där intill familjen Krabbes vapensköld.

Kyrkans orgel byggdes 1962 av Mårtenssons orgelfabrik i Lund och har tio stämmor fördelade på manualverk och pedal. Orgelhuset ritades av domkyrkoarkitekt Eiler Græbe.

Stora kyrkklockan göts i malm 1753 av Andreas Wetterholtz i Malmö. Lilla kyrkklockan göts ursprungligen 1840 G.O Fredriksson i Kristianstad och ömgöts 1930 av M och E Ohlsson i Ystad.

I tornet på en kyrkan på Bornholm hänger en kyrkklocka med en inskription som berättar att den var gjuten för Västra Sallerups kyrka. Den kan vara så att klockan medfördes dit av de sockenbor som lämnade Västra Sallerup under det skånska kriget 1675-1679. Men det kan också vara så att den redan från början hamnade på Bornholm, trots att den var gjuten i Köpenhamn 1639 för Västra Sallerup.

Kyrkan, som rymmer ca 120 besökare, är idag en mycket populär kyrka för bland annat bröllop och barndop.

Källor:

Pdf: "Västra Sallerups kyrka - Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning." Lunds stift 2016 Max Laserna.

Webb: Svenska kyrkan i Eslöv.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Bok: "Kyrkor i Skåne - en kulturhistoria". Siegrun Fernlund 1980. ISBN 91-85330-26-4